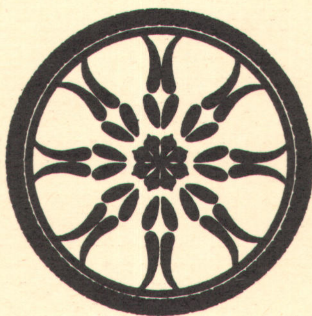

SADDHARMA

de afbeelding van de Buddha-figuur op de titelpagina is een foto van een 18de eeuws Japans beeld.
Deze Buddha heet AMIDA, de Buddha van het oneindige licht, heer van het westerse paradijs, gezeten in de handhouding van meditatie
het beeld bevindt zich in het Leids Volkenkundig Museum
de foto werd gemaakt door Else Madelon Hooykaas

S A D D H A R M A

TIJDSCHRIFT STICHTING NEDERLANDS BOEDDHISTISCH CENTRUM

10e jaargang 1e aflevering maart 1977

Redactie-adres: Bornsestraat 61 - Hengelo (O.)
Secretariaat Stichting: Hugo de Grootstraat 52 - Nijmegen
Postgiro: 152 00 22, t.n.v. de penningmeester van de Stichting Nederlands Boeddhistisch Centrum, Hinkeloordseweg 8, Wageningen.
Min. donatie 1977 ƒ 30,--; (echtpaar ƒ 40,--; studerenden ƒ 20,--).

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

V o o r j a a r s b ij e e n k o m s t

Onze VOORJAARSBIJEENKOMST zal plaats vinden op 15 mei a.s. in "De Werkstee" op Landgoed Schovenhorst te Putten.

PROGRAMMA

9.30 - 10.30	uur	Aankomst der deelnemers
10.30	uur	Welkomstwoord door de voorzitster. Koffie.
11.00 - 11.45	uur	Inleiding door Dr. R.H.C. Janssen (psycholoog; donateur van onze Stichting) over "Psychologie en Boeddhisme".
11.45 - 12.30	uur	Gelegenheid tot het stellen van vragen aan de heer Janssen.
13.00 - 14.00	uur	Broodmaaltijd.
14.00 - 14.45	uur	De heer A. Zonneveldt (neuroloog; donateur van de Stichting) zet ons enkele van zijn gedachten over het boeddhisme uiteen, o.a. zijn opvatting van de anattavâda.

14.45 - 15.15 uur Theepauze.
15.15 - 16.00 uur Gesprek n.a.v. de inleiding gehouden door de heer Zonneveldt.
Daarna sluiting van de bijeenkomst.

KOSTEN: ƒ 7,50 p.p., zo spoedig mogelijk en in elk geval vóór 1 mei a.s. over te schrijven op de girorekening van de penningmeester (zie blz. 1). Boterhammen meenemen. Voor koffie, thee, soep zorgen wij. Met het oog hierop is het echter noodzakelijk dat wij ruim tevoren op de hoogte zijn van het aantal deelnemers.

Het station Putten ligt aan de lijn Amersfoort-Zwolle (stoptrein nemen). Van het station naar "De Werkstee" is het ruim een half uur lopen. Wij zullen er zorg voor dragen dat om 10 uur voldoende auto's bij het station aanwezig zijn om de deelnemers naar "De Werkstee" te kunnen vervoeren.

Lustrum Herfst 1977

Het verheugt het bestuur bijzonder u te kunnen meedelen, dat Rev. Dhiravamsa uit Thailand, een meditatiemeester en schrijver over het boeddhisme van wereldnaam, bij de viering van ons tweede lustrum (waarschijnlijk op 6 november), ons zal toespreken en een meditatie session zal leiden. Dit zal dus meditatie zijn op de wijze van de Theravâda (Hînayâna). Rev. Dhiravamsa zal in die tijd in Engeland vertoeven en vandaaruit overkomen naar Nederland.

Behalve tijdens deze najaarsbijeenkomst, willen wij ons tienjarig bestaan op nog andere wijze gedenken, nl. met een REIS NAAR BOEDDHISTISCHE LANDEN VAN HET VERRE OOSTEN. Er zijn de volgende mogelijkheden:

1. 19-daagse reis (= 15 dagen Verre Oosten) naar Thailand (rondreis), Singapore en Java (Borobudur), ± ƒ 3300,--.
2. 10-daagse reis (= 7 dagen rondreis) Sri Lanka, ƒ 1810,--.
3. 19-daagse reis (= 15 dagen "ter plaatse") Sri Lanka en India, ƒ 3300,-- - ƒ 3500,--.

De prijzen van de reizen 1 en 3 berusten op een schatting

waarbij is uitgegaan van de prijzen van reeds bestaande reizen.
Een bekend reisbureau, met veel ervaring in reizen naar het Verre Oosten ("Christoffel Reizen"),is bereid in overleg met ons een speciaal programma vast te stellen en vervolgens de organisatie van de reis op zich te nemen.
Uiteraard kunt u echtgenoten (of anderen) introduceren. De reis kan slechts doorgang vinden bij minimaal 30 deelnemers.
Behalve de keuze van de reis willen wij ook de datum mede door gegadigden doen vaststellen. De mogelijkheden lopen van september 1977 tot mei 1978.

Indien u in beginsel aan een reis wilt deelnemen, wilt u dan nauwkeurig het volgende doen:
Zo spoedig mogelijk, maar in elk geval vóór 1 mei a.s. een briefkaart sturen naar onze secretaris (zie blz. 1), met vermelding van het nummer van de reis (1, 2 of 3); de voor u meest geschikte maand; ev. andere wensen van reisdoel of tijdstip. Tevens vermelden of ten uitvoerlegging van uw reiskeuze (enz.) voor u strikte voorwaarde is voor uw deelneming aan de reis; dus ook welke maand(en) u beslist verhinderd bent deel te nemen.

Gegadigden zullen ± 4 weken na 1 mei het definitieve programma benevens uitvoerige informatie ontvangen.

Nieuw lid Algemeen Bestuur

De heer Drs. M.G.D. Ondei, Conservator van het Museum voor Land- en Volkenkunde te Rotterdam, heeft zich bereid verklaard zitting te nemen in het Algemeen Bestuur van de Stichting.
In het instituut "Interreligio", gevestigd te Rotterdam, heeft de heer Ondei in de Raad t.g.v. het gesprek der wereldgodsdiensten zitting voor het boeddhisme.
Thans zal hij op deze plaats tevens de Stichting vertegenwoordigen. (vervolg pag. 6).

Boeddhistische Unie van Europa

Het aspirant lidmaatschap voor Nederland is verkregen.

Op het eerstvolgende congres van de Unie zal de voorzitster de Stichting vertegenwoordigen.

BOEDDHISTISCHE ACTIVITEITEN

D h a r m a S t u d i e g r o e p A m s t e r d a m

onder de supervisie van CHÖGYAM TRUNGPA RINPOCHE.
De redactie ontving de volgende brief:
Op 2 maart l.l. is de Dharma Studie Groep Amsterdam, onder supervisie van Chögyam Trungpa Rinpoche, gestart met een feestelijke opening van het Dharma Huis.

De Dharma Studie Groep biedt een intensieve situatie voor de studie van boeddhisme. Deelnemers kunnen daar terecht niet alleen voor programma's, maar treffen daar ook een omgeving, waarin een levende beoefening van het boeddhisme plaatsvindt en de Buddhadharma kan worden ervaren en bestudeerd in termen van persoonlijk dagelijks leven.
De dagelijkse leiding van de studiegroep berust bij twee studenten van Trungpa Rinpoche, Jan Debrot en Han de Wit. Beide zijn door Trungpa Rinpoche gemachtigd om meditatie-instructie en -begeleiding te geven volgens de mondelinge Kagyu-traditie en om onderricht in de Dharma te geven volgens deze traditie zoals gepresenteerd door Trungpa Rinpoche.
Er zijn thans studie- en trainingsprogramma's van start gegaan, waarin verschillende aspecten van de Dharma worden belicht vanuit een contemplatief-ervaringsmatige benadering. Programma's bestaan uit een periode van intensieve studie, gestructureerd rond een dagelijks schema van enkele meditatie-zittingen, tapes van lezingen van Trungpa Rinpoche, lezingen door zijn studenten en discussiegroepen. De intellectuele leersituatie, de meditatie-beoefening, het uitwisselen van ervaring en inzicht onder de deelnemers, alsook het werken met de eigen psychologische staat maken alle deel uit van de programma-situatie. Individuele meditatie-instructie is hierbij op aanvraag beschikbaar.
De eerstkomende programma's van de Dharma Studie Groep Amsterdam zijn:
DE KARMAPA'S (maart; in verband met de voorbereiding van de komst van Karmapa naar Nederland)

Overgave aan de Guru of spirituele vriend is niet een zich ontdoen van de eigen onzekerheid, twijfel of kritische intelligentie, maar het is de bereidheid om zich te tonen zoals men is: dan is het mogelijk om twijfel en onzekerheid te onderkennen en gebruiken als fundamentele inspiratie voor het gaan van het spirituele pad. Voor de meditator belichamen de Karmapa's traditoneel het Guru-principe op elk niveau der meditatie-beoefening.
De duur van het programma is 5 dagen: 3 avonden en een weekend.
Dit programma biedt de mogelijkheid om de betekenis van het bezoek van Karmapa te plaatsen in de eigen levende praktijk van meditatie. Het programma is zowel geschikt voor diegenen die niet eerder met boeddhisme in aanraking zijn geweest, alsook voor hen die hun kennis en beoefening van boeddhisme ervaringsmatig willen intensiveren en verdiepen.

BUDDHADHARMA ZONDER STATUS (mei)
De neiging om aan de beoefening van de Buddhadarma een gevoel van status, zelfrechtvaardiging of geborgenheid te willen ontlenen is een steeds weerkerende obstructie in ieders beoefening van meditatie en voor het zien van de werkelijkheid zoals-ze-is.
Dit programma biedt een situatie waarin zal worden onderzocht hoe met deze neiging tot spiritueel materialisme in de praktijk kan worden gewerkt. Het programma is geïnspireerd op Trungpa Rinpoche's seminar "Buddhadharma without credentials".

Naast programma's is er in het Dharma Huis (Valeriusstraat 136, Amsterdam, tel. 722348) dagelijks de gelegenheid om deel te nemen aan gezamenlijke meditatie (zonder kosten).
De tijden hiervoor zijn:

7.00- 8.00	in de ochtend
9.00-10.30	" "
5.30- 6.30	in de avond

Iedere 1e en 3e zondag van de maand is er gelegenheid voor het zitten van een nyinthun, d.i. een meditatiezitting van een hele dag, onderbroken door gezamenlijke maaltijden.

Op woensdagavond (8.00-10.30) is er open huis, waar geïnteresseerden, boeddhisten en niet-boeddhisten elkaar kunnen ontmoeten en van gedachten wisselen (geen kosten). Meditatie-instructie is altijd op aanvraag verkrijgbaar en is zonder kosten.
Voor nadere informatie over deelname en preciese data wende men zich tot Dharmahuis (zie voor adres en telefoon pag. 5)

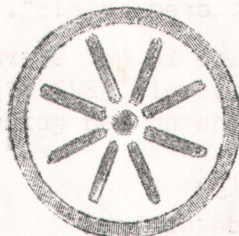
K a r m a C h ö p h e l L i n g

Hamtoren Vleuten tel. 03407 - 3191 - giro 3530538

Lama Gyawang, die bestemd is voor Nederland, en nu nog verblijft in een klooster in India, zal binnenkort naar Nederland vertrekken.
Van de zomer zal Z.H. de Karmapa een bezoek aan de toren brengen.
Geldelijke bijdragen zijn zeer welkom! Alleen al voor de overkomst van Lama Gyawang en zijn vertaler is op korte termijn een bedrag nodig van 2 x ƒ 2000,--.

E e n T h e e h u i s i n A m s t e r d a m

Wij ontvingen bericht van de fam. Gardener dat zij op de Weteringschans 75 in Amsterdam het theehuis en vegetarisch restaurant "The Garden" hebben geopend. Annex is een kruidenhuis, theewinkel en gezondheidsboekwinkel. Men verstrekt adviezen o.a. over yoga- en meditatietechnieken.

(vervolg pag. 5)

Een verheugende omstandigheid is dat het tweede lid in de Raad van Religies t.b.v. het boeddhisme de heer Dr. H.P. Oei Dharma is, eveneens begünstiger van onze Stichting.

NAAR HET DAK VAN DE WERELD

De schrijver ondernam dit jaar een tocht door het Tibetaanse bergland Ladakh en maakte naar aanleiding van zijn reis de volgende notities:

In het Oosten van de Indiase deelstaat Kashmir ligt het voormalige Tibetaanse koninkrijk Ladakh, door de Indiërs zelf ook wel "Klein Tibet" genoemd. Het Indiase leger heeft van het paradijsoord Srinagar, waar vroeger de rijke maharadja's de zomer doorbrachten, naar Leh, de hoofdstad van Ladakh, dwars door het Himalayagebergte een weg aangelegd die tot de hoogste ter wereld behoort. Deze is slechts in de zomer begaanbaar omdat de soms meer dan vierduizend meter hoge bergpassen de rest van het jaar dichtgesneeuwd zijn. Het Tibetaanse bergland dat erachter ligt is dan maandenlang hermetisch van de rest van de wereld afgesloten en kan gedurende die tijd alleen nog maar met behulp van vliegtuigen bevoorraad worden.

Na een fabelachtig mooie maar tegelijkertijd ook levensgevaarlijke tocht langs steile rotswanden en duizelingwekkend diepe ravijnen, dwars door smeltwater en gletscherijs, bereiken we de meer dan drieduizend meter hoge Zoji-la. Wanneer we de koude bergpas over zijn staan ons nog twee hogere passen te wachten, die beide boven de vierduizend meter liggen: de Namika-la en de Fatu-la. Halverwege de route ligt het dorpje Kargil, waar het mogelijk is om in een herberg te overnachten, eventueel op het platte dak. De bewoners van het dorp zijn overwegend islamitisch en in de dorpsstraat, waar men in de winkelstalletjes en de deuropeningen zijn waterpijp zit te roken, is dan ook een kleine moskee te vinden.
Als de imam van de moskee de volgende dag de gelovigen bij het ochtendgloren oproept voor het gebed zetten wij onze tocht voort, temidden van een kolonne militair vrachtverkeer, die op weg is naar een van de vele legerplaatsen in Ladakh. De reis gaat verder over reusachtige bergketens, Himalayareuzen die bedekt zijn met eeuwige sneeuw en door diepe dalen waarin smalle bruggetjes over kolkende rivieren leiden. Als we einde-

lijk in Ladakh arriveren is het alsof we een andere wereld binnengaan. Het landschap verandert plotseling in een maanachtig berglandschap met steenwoestijnen en grote vlaktes waarin geen levend wezen te bekennen is. Planten of bomen groeien er niet. Bergpieken die soms meer dan zevenduizend meter hoog zijn houden bergplateaus omsloten die bedekt zijn met fijn zand, ontstaan door de snelle temperatuurswisselingen. De enorme hitte van de felle zon overdag en de bittere kou 's nachts, zijn er de oorzaak van dat er weinig kan groeien in Ladakh en dat het oppervlak van de rotsen verpulvert tot fijn zand. Enkele staken langs de weg waaraan gebedsvlaggetjes zijn gebonden laten ons weten dat we in Tibet zijn, althans in het gebied dat tot 1842 bij West-Tibet behoorde en dat nu onder de naam Ladakh deel uitmaakt van het Indiase sub-continent. Gedurende de eerste helft van deze eeuw was hier de laatste theocratie op aarde gevestigd. In dit onherbergzaam land regeerde toen de boeddhistische geestelijkheid. Nu zijn er duizenden Indiase soldaten gelegerd, uit angst voor een Chinese invasie. Sinds haar machtsovername in Tibet in de jaren vijftig heeft de Chinese Volksrepubliek al meerdere malen laten weten dat zij ook haar oude aanspraken op dit gebied - dat volkomen (West-)Tibetaans is - wil laten gelden. In 1962 kwam het tot een gewapend conflict tussen beide landen waarbij vooral aan Indiase zijde talrijke doden vielen. Sindsdien heeft de Indiase regering getracht het omstreden bergland uit zijn isolement te halen door de aanleg van de honderden kilometers lange weg. Deze moest men grotendeels met behulp van springladingen uit de rotsachtige bergen hakken, een gigantische onderneming die slechts haar evenbeeld kent aan de andere zijde van het Himalayagebergte, waar de Chinezen hetzelfde hebben gedaan. Ladakh is een militaire grenszone geworden.

Lamayuru

De weg voert langs Mulbekh, een klein Tibetaans dorpje dat bekend is om het kolossale beeld dat er van de vierarmige Bodhisattva Maitreya uit een rots is gehakt. In het Tibetaanse boeddhisme wordt het altruïsme belichaamd door de figuur van de Bodhisattva die in staat is het nirvana te bereiken maar daarvan afziet om in de wereld van alledag te blijven leven om een steun en voorbeeld

te zijn voor de geestelijk minder gevorderden op de weg naar verlichting. De huisjes in Mulbekh zijn gebouwd uit stukken steen, takken, klei en modder. Op de platte daken ligt stookmateriaal te drogen. De bewoners leven voornamelijk van tsampa en boterthee, de nationale drank van de Tibetanen. Tsampa is het hoofdvoedsel in Ladakh. Voor de bereiding ervan wordt in een ijzeren pan boven een hout- of mestvuurtje wat zand verhit. Als het zand gloeiend heet is worden er gerstekorrels opgelegd die door de hitte met een lichte knal ontploffen. Met behulp van een fijne zeef worden de gepofte gerstekorrels van het zand gescheiden en vervolgens fijngemalen tot meel dat tsampa wordt genoemd. Deze wordt door de Tibetanen zo gegeten of als een brij, die ontstaat door wat meel met boterthee om te roeren. Zittend op de vloer van hun huisjes gebruiken ze gewoonlijk enkele malen per dag een hoeveelheid tsampa. Op de platte daken van hun woningen wapperen gebedsvlaggetjes. Behalve de rotssculptuur van de Bodhisattva Maitreya is ook het kleine kloostertje opvallend, dat gebouwd is op de top van een hoge rots. De bevolking is hier boeddhistisch. Het Tibetaanse boeddhisme is een van de rijkste geestelijke tradities die de mensheid heeft voortgebracht en die uit het verleden zijn overgebleven. Ladakh is een van de weinige gebieden op aarde waar het culturele erfgoed van de Tibetanen tot op heden in een zuivere vorm geconserveerd is gebleven.

Voorbij Mulbekh ligt de Namika-la. Wanneer we deze over zijn passeren we Bodh Kharbu, waar het landschap helemaal beheerst wordt door de militaire konvooien die er gestationeerd zijn. In de nabijheid is ook een krijgsschool, waar Indiase soldaten speciaal opgeleid worden voor het vechten in het hooggebergte. Tenslotte bereiken we de hoogstgelegen bergpas, de Fatu-la. Na de intocht van het Chinese volksbevrijdingsleger in Sinkiang, het voormalige Oost-Toerkestan dat ten noorden van Ladakh ligt, zijn talloze Kazakken daarvandaan met hun paarden over de bergen naar Ladakh gevlucht. In de winter komen daar soms extreme temperaturen voor van veertig graden onder nul. Velen van hen stierven met hun paarden de bevriezingsdood bij de tocht over de Fatu-la.

Wanneer we de bergpas achter ons gelaten hebben ontdekken we in de verte de witgekalkte gebouwen van het klooster Lamayuru, die schitteren in de zon. Tegen een achtergrond van bruine en geelgrijze bergen staat het klooster boven op een steile rots die zich ongeveer dertig meter hoog uit een vallei verheft. Een Tibetaan vertelde me dat deze vallei volgens een oude legende vroeger een groot bergmeer is geweest. Eeuwen geleden was een grote magiër aan de oever van het meer gaan zitten om er enkele dagen onafgebroken te mediteren, soms onder het uitspreken van allerlei magische formules. Toen hij zijn meditatie beëindigd had wierp hij enkele rijstkorrels in het water en sprak hij de wens uit dat het meer opdrogen zou om te veranderen in een vruchtbaar dal. Toen na verloop van tijd inderdaad al het water uit het meer verdwenen was bouwde men op de rots die uit het bergmeer omhoog stak het klooster Lamayuru.

Als een spookklooster verheft Lamayuru zich uit de rots, op de plaats waar eens de grote Tantrische leermeester Naropa gemediteerd zou hebben. De grot waarin hij mediteerde bevindt zich binnen het kloostercomplex. Naropa (ca. 1016-1100) kwam uit India en was daar abt van de beroemde klooster-universiteit van Nalanda, waar hij in hoog aanzien stond. Uit alle delen van Azië trokken boeddhisten naar dit klooster om er kennis te vergaren. Een Tibetaanse koning zond er in de achtste eeuw zijn afgezanten naar toe om geleerden te vinden die bereid waren het boeddhisme in Tibet een vaste grondslag te geven.
Naropa's leerling Marpa (ca. 1012-1097), die afkomstig was uit Lho-brag in Zuid-Tibet, trok vele malen over de bergen om onderricht van hem te ontvangen in de Tantrische leer. Marpa werd op zijn beurt de leermeester van Milarepa 1) (ca. 1040-1123), die later de beroemdste yogi en dichter van Tibet werd.
Als asceet bracht Milarepa vele jaren van zijn geestelijke training door in de eenzaamheid van afgelegen rotsholen. Rotsholen zoals die ook te vinden zijn bij Lamayuru.

Bij het klooster staan tientallen monumenten in de vorm van een stupa, het boeddhistische bouwwerk waarvan de vorm de opbouw van de kosmos symboliseert.
In India bewaarde men in dergelijke gemetselde mausolea

de lichamen van vereerde boeddhisten of belangrijke relikwieën. In Tibet heeft dit monument een iets andere vorm gekregen en er bevinden zich meestal heilige afbeeldingen en geschriften in of ze bevatten de stoffelijke resten van een vereerde monnik of lama. Meestal bestaan deze overblijfselen uit as en beenderen. Deze monumenten zijn typerend voor het Tibetaanse landschap en zijn dan ook overal te vinden, in dorpen, bij kloosters, langs moeilijk begaanbare paden, tegen steile berghellingen en boven op eenzame bergtoppen. Ook hier staan overal staken met wapperende gebedsvlaggetjes. Lamayuru is een van de oudste kloosters van Ladakh. Binnen haar muren bevindt zich een Bon-tempel waarin zich beelden en voorstellingen bevinden uit de wereld van de Bon-religie. Deze religie was in Tibet algemeen verbreid voor het boeddhisme daar vanuit India zijn intrede deed. Onder andere door de invloed van Bon en van het Tibetaanse berglandschap - dat vergelijkbaar is met dat van de maan - kreeg het boeddhisme op de hoogvlakte van Centraal-Azië een geheel eigen vorm.

Vlak bij Lamayuru is een lange mani-muur aangelegd, een muur die bestaat uit een aantal losse stenen waaruit in een van het sanskriet afgeleid schrift mantra's zijn gehakt. Een mantra is een formule die uit lettergrepen bestaat waarvan de klank psychische effecten teweegbrengt. Deze klankformule kan de innerlijke houding beïnvloeden of een mentaal beeld oproepen bij degene die ermee werkt. Gewoonlijk staat er in een mani-steen het mantra "om mani padme hum" gegrift, hetgeen te vertalen is als "Om, het juweel in de lotus, hum". De eerste en laatste klank blijven onvertaald omdat zij een transcendente betekenis hebben. Zij hebben bovendien de kracht om in de menselijke geest een intuïtief begrijpen te doen ontwaken in de realiteit die woorden te boven gaat en dus niet met behulp van de taal communiceerbaar is. De voortdurende herhaling van dit mantra betekent voor de Tibetaan een garantie dat hij niet herboren hoeft te worden in een van de zes levenssferen of ervaringswerelden die zijn innerlijke verlichting in de weg staan. Bovendien wordt met het reciteren van dit mantra mededogen uitgedragen naar alle wezens die in deze zes werelden lijden. Het mantra be-

staat dan ook uit een zelfde aantal lettergrepen en betekent tevens een hulde aan het juweel in de lotus, de Bodhisattva Avalokiteshvara, de "schutspatroon" van Tibet die belichaamd is in de geestelijk leider van de Tibetanen, de Dalai Lama. Als incarnatie van de Bodhisattva van mededogen wordt de Dalai Lama door alle Ladakhi's vereerd.

Banden verbroken

De religieuze en culturele banden tussen Tibet en Ladakh waren tot de tweede helft van deze eeuw bijzonder nauw. Monniken uit Ladakh trokken te voet of te paard over de bergen naar de Tibetaanse hoofdstad Lhasa, de "stad der goden", om geestelijke bagage te verzamelen. Wanneer zij na enige jaren hun religieuze studie in de kloosters of aan een van de boeddhistische universiteiten daar voltooid hadden, ondernamen ze de lange reis terug naar hun geboorteland om daar het kloosterleven weer op te nemen of de vergaarde kennis door te geven. Na de dramatische vlucht in 1959 van de Dalai Lama over het Himalayagebergte naar India, zijn de banden tussen Tibet en Ladakh verbroken. Door de Chinese machtsovername in het "verboden land" is Ladakh teruggevallen in een geestelijk isolement. Aangezien het kleine bergland zelf niet over boeddhistische scholen en universiteiten beschikt, betekent het verbreken van dit contact door de nieuwe politieke situatie een groot verlies. De studiemogelijkheden worden daardoor beperkt tot de training binnen de eigen kloostermuren. Tijdens mijn verblijf in Ladakh viel het me op dat in de kloosters het accent niet zozeer lag op de studie van de boeddhistische geschriften, maar meer op de uitvoering van het ritueel, bestaande uit recitatie en gebed, soms met begeleiding van muziek.

Op initiatief van Skushuk Bakula, de hoofdlama van het klooster Pituk, heeft men in Ladakh daarom een school voor de boeddhistische filosofie opgericht. De leerlingen die de school bezoeken worden er meestal door de kloosters naar toe gezonden. Het studiepakket omvat echter niet alleen de boeddhistische filosofie, maar omvat tevens een groot aantal andere vakken, zodat de meeste leerlingen tijdens hun opleiding alle belangstelling voor het kloosterleven verliezen en zich na de voltooiing van hun studie in hun geboortedorp vestigen als leraar. Skushuk Bakula is de meest prominente lama van

Ladakh. Vooral op het politieke toneel is hij bijzonder actief. Daarnaast is hij tevens de geïncarneerde hoofdlama van het klooster Pituk, dat ten noorden van de rivier de Indus is gelegen op slechts enkele kilometers afstand van Leh, de hoofdstad van Ladakh. Het ongeveer negenhonderd jaar oude klooster is het hoofdkwartier van de geelhoedensekte in Ladakh. Binnen het Tibetaanse boeddhisme onderscheiden zich talrijke stromingen die in het algemeen verdeeld worden in twee scholen die principieel verschillen. Deze worden "rood" en "geel" genoemd naar de kleur van de hoofddeksels die de monniken bij ceremoniële gelegenheden dragen. De "roodhoeden" vormen de voortzetting van de oudste boeddhistische traditie van Tibet waarin veel elementen uit de Bon-religie zijn opgenomen. Zij houden zich onder meer bezig met magische praktijken en met de beoefening van de hogere yogavormen.
De "geelhoeden" daarentegen vertegenwoordigen de hervormde school die in de veertiende eeuw door de geleerde monnik Tsongkhapa werd gesticht. Deze school heet het Tibetaanse boeddhisme enigszins gezuiverd te hebben van een aantal vreemde invloeden, onder andere afkomstig uit de inheemse Bon-religie. Daarnaast heeft zij de kloosterdiscipline verzwaard en voor de monniken het celibaat verplicht. De geelhoedensekte benadrukt met name de studie van de schriftelijk overgeleverde boeddhistische dogmatiek.

Tibetaans klooster

Het klooster Pituk bestaat uit een omvangrijk gebouwencomplex dat boven op een hoge rots is gebouwd. Wanneer we na een moeizame klimpartij de ingang van het klooster betreden, worden we luidkeels begroet door de waakhond; een onthaal dat ons altijd weer opnieuw bij de poorten van Tibetaanse kloosters ten deel valt. Ondanks zijn dreigende geblaf gaan we verder en klimmen we een smalle trap op die toegang geeft tot een kleine binnenplaats. Deze wordt gevormd door een plat dat omzoomd is door enkele hogere gebouwen en een dikke muur waarop een fresco is aangebracht van Tsongkhapa, de stichter van de sekte waartoe het klooster behoort.
Dankzij het kabaal van de kleine viervoeter komt er al spoedig een monnik kijken, die ons vriendelijk be-

groet. Zijn schamele rode pij is overal gescheurd en ziet er daardoor net zo haveloos uit als de verweerde gebouwen rond de binnenplaats. De witgekalkte muren van het klooster bestaan uit in de zon geharde leemblokken, gefundeerd door bijgekapte breuksteen en gevoegd en bestreken met leem die vermoedelijk afkomstig is van de oevers van de nabijgelegen Indus-rivier. Om de weerstand tegen de hevige stormen die in het Himalayagebergte kunnen woeden te vergroten zijn er in de muren enkele vlijlagen van populiere- of wilgetakken aangebracht. Op de daken van sommige tempels doen een aantal uitgeholde boomstammen dienst als dakgoten, om, de weinige keren dat het regent in Ladakh, te zorgen voor de afvoer van het regenwater. Het glas van de fraai bewerkte houten vensters die zich hier en daar in de muren bevinden is vroeger met karavanen over de bergen vanuit India aangevoerd, op de ruggen van yaks en muildieren. Een hachelijke onderneming die vele dagen vergde.
Het gebouwencomplex dat we het eerste binnengaan ziet er nogal rommelig en verwaarloosd uit en onze verwachtingen zijn dan ook niet al te hoog gespannen. De vriendelijke monnik blijkt echter bereid te zijn de zware versierde hangsloten van de tempeldeuren te verwijderen. We laten onze bergschoenen bij de ingang van de tempel achter en gaan naar binnen. Recht tegenover de ingang staan achter enkele houten pilaren een aantal prachtig beschilderde altaarkasten. Achter hun ruiten bevinden zich de meest fantastische kunstschatten, waarvan de beelden van de Boeddha Shakyamuni, de godin Tara, en de grote guru en magiër Padmasambhava het meest opvallen. In het kloostercomplex bevinden zich verschillende andere tempels en schatkamers met prachtige rolschilderingen (thangka's) en beelden, de laatste dikwijls verguld en bezet met kostbare stenen en soms ook gekleed in Chinese zijde en brokaat. De halfduistere vertrekken worden verlicht door de talloze boterlampjes die op de altaren branden. Op de wanden van de tempelzalen zijn prachtige fresco's aangebracht van allerlei Boeddha's en Bodhisattva's, goden en demonen.
Aan de andere zijde van de rots waarop het klooster is gebouwd bevindt zich voor de ingang van de hoofdtempel een grote binnenplaats. Deze is omgeven door een overdekte galerij waarin zich prachtige muurschilderingen bevinden,

onder andere van de historische Boeddha met twee van zijn leerlingen, Sariputra en Maudgalyayana. Sariputra was vermaard om zijn grote wijsheid en Maudgalyayana om zijn magische vermogens. Vanaf deze binnenplaats leidt een trap naar het voorportaal van de hoofdtempel. Dit portaal wordt ondersteund door prachtig gebeeldhouwde pilaren die balken dragen waaronder grijnzende monsterkoppen zijn uitgehakt. Als gebruikelijk zijn hier op de muren naast de tempelingang voorstellingen geschilderd van het levensrad (bhavachakra) dat de zes eerder genoemde leefniveaus of ervaringswerelden laat zien en van de vier wachters of wereldhoeders (lokapala's) die de vier windstreken beschermen. Dezelfde voorstellingen zijn meer recentelijk aangebracht in het voorportaal van een lager op de rots gelegen tempelgebouw.In ditzelfde portaal ontdek ik tot mijn verrassing ook een complete voorstelling van het meditatieproces waarvan de fasen worden weergegeven door de verschillende opeenvolgende situaties waarin zich onder andere een man, een olifant en een aap bevinden. De olifant staat hier synoniem voor de geest van de meditatiebeoefenaar. Zodra de olifant "getemd" is zal hij nooit meer weigeren om te gehoorzamen en kan hij zelfs het zwaarste werk verrichten. Een olifant die wild is blijft echter gevaarlijk en kan grote schade aanrichten.
Als we onze geest niet onder controle hebben kan dat allerlei soorten leed en frustratie veroorzaken. Het gedrag van de geest ofwel onze mentale toestand bepaalt of we het leven als een hemel of een hel ervaren. Voor de olifant uit loopt een aap, die de verstrooidheid van de geest symboliseert. Hij kan geen ogenblik rustig zijn.
In de eerste fase van deze voorstelling leidt deze aap de olifant; onze geest is daardoor onrustig en verstrooid, dat wil zeggen ongeconcentreerd. Zowel de olifant als de aap zijn daarin in het zwart afgebeeld; zij bevinden zich in de duisternis van onwetendheid, de geest is nog niet tot ontwaking gekomen. Achter dit tweetal loopt een man die de olifant tracht te vangen. Hij vertegenwoordigt in deze voorstelling de meditatiebeoefenaar, die pogingen doet om zich te con-

centreren en zijn geest onder controle te krijgen. Uiteindelijk lukt het hem om de "olifant" te vangen en te temmen. In de tussenliggende fasen zien we de olifant en de aap langzaam maar zeker hun donkere kleur verliezen naarmate zij vorderen op de weg waarop zij zich bevinden. Tenslotte verdwijnt de aap van het toneel en blijft de man alleen over met de olifant, die inmiddels helder wit is geworden. In het laatste stadium, waarin de man op de rug van de getemde olifant is gezeten, begint de beoefening van een hogere meditatievorm die door de Indiërs Vipasyana word genoemd.
Deze voorstelling lijkt enigszins het Tibetaanse equivalent te zijn van de in ons Westen meer bekende "prenten van de os", die in de Chinese en Japanse Zen-training de verschillende fasen in het verlichtingsproces uitbeelden. Hier in het voorportaal van de tempel waren de voorstellingen van de olifant bijzonder levendig weergegeven, in heldere kleuren en voorzien van commentaar in het Tibetaans.

Op het puntje van de rots ligt boven deze tempel en duidelijk afgezonderd van de andere kloostergebouwen een klein roodgeschilderd verblijf. Op het dak ervan staan takken en staken waaraan gebedsvanen zijn gebonden. Om het zonderlinge bouwsel te bereiken moet men tegen de steile rotswand omhoog klimmen, langs enkele graftomben of relikwieënschrijnen die de vorm van een stupa hebben. Rondom het bouwwerk groeien als een natuurlijke barrière die de doorgang lijken te versperren een aantal dicht opeengeplante doornstruiken. M'n schoenen bij de ingang achterlatend ga ik vanuit het felle zonlicht het donkere vertrek binnen, dat toegang geeft tot de meest geheimzinnige ruimte van het oude klooster: de Mahakala-kapel. Er hangt een draperie die vrijwel geheel bedekt is met schrijfsels, namen en afbeeldingen van mensen die om kracht vragen. Terwijl m'n ogen nog even aan de duisternis moeten wennen loop ik naar de schemerig verlichte kapel, die bewaakt wordt door een nors uitziende monnik. Dit is het verblijf van Mahakala, de "Grote Zwarte", de vernietiger van al het geconditioneerde.
In deze demonische figuur zijn de desintegrerende, ontbindende krachten van het heelal belichaamd. Als zodanig is hij de Heer van de Dood, synoniem met de Dharma-Raja,

de koning van de Leer. Ook is hij de toornige manifestatie van de Bodhisattva Avalokiteshvara, waarvan de Dalai Lama de geïncarneerde vertegenwoordiger op aarde is. Binnen het kloostercomplex neemt de Mahakala-kapel een belangrijke plaats in, want deze demon is een van de voornaamste Tantrische goden van het Tibetaanse boeddhisme. De Tantra's zijn mystieke leerboeken waarin bijzonder nauwkeurig en uitvoerig de geheime methoden staan beschreven die door de ingewijden aangewend kunnen worden voor het bereiken van de verlichting.
De wanden van de duistere kapel zijn met middeleeuwse fresco's bedekt. Voor een aantal doeken, die als gordijnen naar beneden hangen, branden enkele walmende boterlampen. Achter deze gordijnen blijken reusachtige, metershoge beelden te staan. Daaronder bevinden zich een enorme sculptuur van Mahakala - de "Grote Zwarte" - en twee schrikwekkende kolossen die Yama, de belichaming van de dood en Yamantaka, zijn vernietiger uitbeelden. Yama draagt een woest uitziende stierekop waarvan de wrede muil wijd opengesperd is en scherpe tanden laat zien. Yamantaka heeft als vernietiger van Yama eenzelfde stierekop maar is ten teken van zijn superioriteit bovendien uitgerust met talloze andere demonenkoppen. Hij is een van de vele Tantrische demonen die meerdere armen en benen heeft en tot de tanden toe is bewapend met allerlei afschrikwekkende attributen. Met zijn vele poten vertrapt hij verschillende wezens. Deze reusachtige kolossen zijn gedeeltelijk bedekt met doeken die slechts eenmaal per jaar verwijderd worden voor een bijzonder ritueel. Hun spaarzame bedekking werkt echter bijzonder suggestief. Deze enorme gedrochten steken ver boven me uit en hebben een afschuwelijke uitstraling, waardoor ze de toeschouwer geweldig imponeren. De sfeer in de kapel wordt daardoor enorm geladen. Eenmaal weer buiten gekomen ervaar ik de eindeloze ruimte en uitgestrektheid van het Tibetaanse berglandschap als een verademing. De beklemming van zojuist valt weer van me af.
Het was in een dergelijke kapel dat de Dalai Lama vlak voor zijn dramatische vlucht uit Tibet in 1959 afscheid nam door een ceremoniële sjerp als offerande op het al-

taar te leggen. Een afscheid dat nog steeds voorgoed lijkt te zijn.

Hoofdstad van Ladakh

Vanaf de hoge rots waarop de Mahakalakapel eeuwen geleden werd gebouwd heeft men een prachtig uitzicht op het ruige landschap waardoor de rivier de Indus zich kronkelt en over de vlakte van Leh, die omringd is door reusachtige Himalayaketens in grauwe tinten. Een aantal bergreuzen is bedekt met eeuwige sneeuw. Aan de voet van de rots waarop het klooster Pituk gebouwd is bevinden zich een aantal barakken van het Indiase leger. Op enige afstand daarvan ligt een klein militair vliegveld. Sedert de tijd dat de Chinese troepen in Tibet zich aan de grens van Ladakh gingen inkwartieren is dit vliegveld een belangrijke rol gaan spelen in de bevoorrading van het Indiase leger. In 1948 landde het eerste vliegtuig in het middeleeuwse bergland. De reactie van de Ladakhi's op dit gebeuren schijnt nogal verrassend te zijn geweest. Naar men zegt kwamen enkelenvan hen kort nadat het vliegtuig geland was met wat hooi aansnellen om het toestel te voeren.

De Tibetaanse liefde voor het ceremoniële gebeuren kennende zou men zich echter kunnen afvragen of het hier niet een verkeerd geïnterpreteerd ritueel betrof.

Leh, de kleine hoofdstad van Ladakh, ligt op meer dan drieduizend meter hoogte. Ongeveer honderd meter boven het stadje uit verrijst een oud paleis dat tegen de hellingen van een hoge rots is gebouwd. Het paleis, dat ongeveer vijfhonderd jaar oud is en enkele tientallen vertrekken telt, staat al jaren leeg en verkeert dan ook in een vervallen toestand. Vroeger werd het bewoond door de vorsten van Ladakh, die er gewoonlijk de winters doorbrachten. Hun zomerpaleis lieten ze op enkele kilometers afstand van de hoofdstad bouwen. Jaren geleden werd hun dynastie omvergeworpen en zij verloren alle macht in het kleine bergland. De laatste telg van de koninklijke familie was een vrouwelijke, die non geworden is in een van de boeddhistische kloosters.

Het winterpaleis in Leh is te bereiken na een korte klim. Het halfvergane beeldhouwwerk van de trotse hoofdingang is nog een stille getuige van de oude glorie. Een paar honderd meter hoger op de rots ligt een klein afgelegen

kloostertje. Helemaal beneden, aan de voet van de berg, wonen de dorpelingen in hun kleine huisjes. De hoofdstad van Ladakh is niet meer dan een dorp. Het leven speelt zich voornamelijk af rond de bazaar, de drukke dorpsstraat die gemarkeerd wordt door talloze kleine winkeltjes. Het zijn voornamelijk islamitische kooplieden uit andere delen van Kashmir die daar hun waren aanprijzen. De marktstraat eindigt bij een kleine moskee, aan de voet van de berg waarop het oude paleis is gebouwd. Even verderop geeft in een brede zijstraat een eenvoudige poort toegang tot de binnenplaats van de boeddhistische hoofdtempel van Leh. Het houtwerk in het voorportaal van de tempel is prachtig bewerkt en beschilderd in frisse, vrolijke kleuren. In de tempel zelf bevindt zich recht tegenover de hoofdingang een levensgroot Boeddhabeeld in een fraai gebeeldhouwde en versierde altaarkast. De vorstelijk getooide Boeddha staart onbewogen in het vage schijnsel van de boterlampjes die voor hem op een altaartafel branden. Aan weerszijden van het beeld staat een troon.
De boeddhisten die de tempel binnengaan werpen zich enige malen op de grond uit verering voor de "vier juwelen": de guru of geestelijk leraar, de Boeddha, zijn leer en de gemeenschap van hen, die deze verwezenlijkt hebben. Vervolgens lopen ze, de richting van de klokwijzers volgend, de tempel rond om hulde te brengen aan de hoogstgebouwde troon naast de altaarkast, die bestemd is voor de Dalai Lama, aan de Boeddha Shakyamuni waarvan het vergulde beeld in de altaarkast staat en aan de tweede troon, die iets lager dan de vorige is en bestemd is voor de Karmapa Lama. Boven de tronen en het altaar bevinden zich achter op de muur fantastische voorstellingen die in heldere kleuren zijn geschilderd en verschillende scènes uit het leven van de historische Boeddha laten zien. Deze voorstellingen zijn ge schilderd door Tsering Wangdus 2), de beroemdste schilder van Ladakh.
In zijn atelier laat hij me iets van zijn werk zien. Binnen een houten raam is een groot doek gespannen dat hij tevoren zorgvuldig geprepareerd heeft, zodat het beschilderd kan worden. Op het doek zet hij met behulp van zijn duim- en vingermaten een lijnenstelsel uit,

dat hem mogelijk maakt een godenfiguur in bepaalde verhoudingen te tekenen. De figuur die hij gaat schilderen is de veelarmige en meerhoofdige Tantrische god Kalachakra. Als het doek klaar is wordt het tussen twee stokken ingeraamd binnen een omlijsting van fraaie zijde en brokaat en dan is het schilderij met behulp van deze stokken oprolbaar. Deze rolschildering of thangka zal gebruikt worden als hulpmiddel bij de grote inwijding die de Dalai Lama persoonlijk zal geven aan een aantal monniken in Ladakh in de mystieke leerstellingen van de Kalachakra-tantra.
Tsering beschouwt het als een grote verdienste en een teken van "goed karma" dat hij aan deze bijzondere thangka mag werken. De beroemde artiest werd in 1941 geboren in het dorp Nimmu als zoon van een boerengezin. Toen hij zes jaar oud was ging hij naar de dorpsschool, waarop hij tot zijn elfde bleef. Hoewel hij thuis opgroeide als volgeling van de boeddhistische Kagyudpa-sekte 3) die tot de school van de roodhoeden behoort, ging hij drie jaar later naar het geelhoedenklooster Pituk, omdat daar toen een vermaard schilder uit het Tibetaanse klooster Tashilhunpo verbleef. Deze lama-schilder stond in Tibet bekend als een groot artiest. Drie jaar lang kreeg hij les van deze lama. Daarna vestigde hij zich in zijn geboortedorp en leverde hij regelmatig werk voor allerlei kloosters in de omgeving, onverschillig tot welke sekte deze behoorden. Monniken die de schilderkunst machtig wilden worden moesten daarvoor naar Tibet, want er bestonden geen schildersscholen in Ladakh.

Ondergang van een cultuur

De kunst, die evenals alle andere facetten van het leven in Ladakh nauw met de boeddhistische religie verbonden is, werd door de nieuwe politieke situatie in Tibet en aan de Chinese-Indiase grens van een belangrijke inspiratiebron en voedingsbodem afgesneden, terwijl ook alle studiemogelijkheden daardoor wegvielen. Ladakh is dan ook niet alleen door zijn natuurlijke gesteldheid eenzaam en afgelegen, maar het verkeert nu ook in een religieus en cultureel isolement. Door de drastische veranderingen die de Chinezen na hun intocht in Tibet in de Tibetaanse samenleving aanbrachten is Ladakh op het ogenblik in menig opzicht nog Tibetaanser dan Tibet zelf. Toch zal ook hier

de eeuwenoude boeddhistische cultuur gedoemd zijn te verdwijnen. Met de komst van het Indiase leger en een handvol westerlingen is vooral bij talloze jonge Ladakhi's de belangstelling gewekt voor de wereld die ligt achter de bergen van hun eigen land.
Hoewel de bewoners van Ladakh zich in het centraal-aziatische hooggebergte nog steeds prettig voelen in hun eigen middeleeuwse klederdracht, beginnen sommige jongeren zich al te interesseren voor moderne Indiase en westerse kleding. In de straten van Leh ziet men daardoor soms eigenaardige combinaties van kledingstukken uit twee volkomen verschillende werelden die elkaar hier nog maar nauwelijks ontmoet hebben.
Het lot dat de oude kunsten ten deel valt is kenmerkend voor de huidige ontwikkelingen in het kleine bergland. In de hoofdstad Leh hebben de Indiase autoriteiten een centrum opgericht waar leerlingen worden onderwezen in kunstvormen en ambachten die dreigen uit te sterven. Er is een aantal klassen in ondergebracht waarin men onder andere het traditionele tapijtweven, metaalbewerken, houtsnijden en schilderen kan leren. Hoewel de vervaardigde kunstwerken en handwerkprodukten boeddhistische voorstellingen laten zien, blijkt uit gesprekken met de door de overheid aangestelde niet-boeddhistische leiding van het centrum dat het pas in tweede instantie om het behouden van oude bedreigde ambachten en dergelijke gaat en dat commerciële doeleinden voorop staan. De verkoop van de handwerkproducten staat centraal, met als uiteindelijk doel mee te werken aan de verhoging van de levensstandaard in Ladakh.
Tsering Wangdus, de meest vooraanstaande schilder van het land, vertelde me dat zijn leerlingen voor het schilderen van de traditionele boeddhistische voorstellingen geen religieuze opleiding meer hoefden te volgen. Zij kunnen met een driejarige studie volstaan, waarin ze louter de techniek van het schilderen hoeven te leren. Dit betekent onherroepelijk de ondergang van een stuk cultuur. Als de boeddhistische schilderkunst ontworteld wordt uit haar voedingsbodem - het boeddhisme - betekent dat zonder meer het einde van een boeiende en levendige schildertraditie. Daarin

speelde vooral de religieuze symboliek een belangrijke rol. De rolschilderingen of thangka's worden nu voornamelijk ter decoratie vervaardigd om verkocht te worden aan Indiërs en buitenlanders. Op eenzelfde manier dreigt ook de eeuwenoude boeddhistische cultuur van het Tibetaanse bergland Ladakh niet meer te worden dan decoratie, aantrekkelijk voor de vreemdelingen uit verre landen, die in Ladakh een glimp hopen op te vangen van het mysterie dat Tibet eens was.

Erik Bruijn

1) Mi-la ras-pa
2) Ts'e-ring dbang-'dus
3. bka'-brgyud-pa sekte

ENKELE OPMERKINGEN OVER HET MAHÂYÂNA

Waarin ligt het verschil tussen het hînayâna en het mahâyâna? Of waarin wijkt het laatste van de oude orthodoxie af?

De beide scholen discussiëren fel en in handboeken wordt beweerd dat het "noordelijke" boeddhisme (mahâyâna) in alle opzichten is aangeland bij de eigen tegendelen. Atheïsme werd theïsme; afwijzing van filosofische stelsels verkeerde in een met hartstocht ontwerpen ervan; verzet tegen persoonsvergoddelijking of genade door geloof maakt plaats voor Boeddha-verering onder vele gestalten en namen, en het prevelen van mantra's (magische formules) opent de poorten van een Boeddha-hemel; afkeer van ritueel verkeert in tal van riten en symbolische handelingen; de onwereldse gezindheid in een intens bezigzijn met de wereld. Het boeddhisme werd een volksgodsdienst, krachtig metafysisch onderstut.

De grotere aandacht voor de noden van de wereld is in onze ogen wel het meest gunstige aspect van de ontwikkeling.

Dat in het "zuidelijk" boeddhisme de oudste gemeenten straffer van het leven in de wereld gescheiden bleven, hing o.a. met economische factoren samen; er was in die tijd en in die streken geen noodzaak voor de monniken om met eigen handarbeid in hun levensonderhoud te voorzien. Door de strenge scheiding der kasten, en daarmee van de beroepen, was het in India bovendien verre van gebruikelijk dat hoofd- en handarbeid verricht werden door een en dezelfde persoon. Voor de Boeddha was dat weliswaar geen beletsel om lof toe te zwaaien aan zijn neef en discipel Ânanda, omdat hij zo goed met de naald kon omgaan en zo handig kleren maakte of verstelde! Hoewel er in het vroege boeddhisme dus een tamelijk scherpe scheidslijn liep tussen geestelijk en wereldlijk leven, wordt bij herhaling gewezen op de onderlinge afhankelijkheid van monniken en leken; de monniken wordt voorgehouden dat zij verplicht zijn onderricht in de L er te geven, in ruil voor hun levensonderhoud. Bovendien neemt van oudsher het meedogen een zo centrale plaats in, dat men de ogen nimmer echt van de wereld heeft kunnen afwenden, ook al nam men zelf aan het wereldse leven niet deel.

Het karakter van een soort strenge zuiverheid en onttogen-zijn aan de wereld, dat het vroege boeddhisme eigen was, wordt door het mahâyâna welbewust afgelegd. Als het wezen van de wereld "leeg" is, dan zijn de Leegte en de wereld één en onscheidbaar, en ieder kan dit ervaren als hem de ogen maar opengaan. De volgeling van het mahâyâna wendt zich daarom met geestdrift de wereld toe; is hij een Bodhisattva, dan heeft hij de gelofte afgelegd niet te zullen rusten vóór alle levende wezens zijn opgenomen in het "grote vaartuig" (="mahâyâna") der Verlichting. Deze nieuwe geest doet veel warmte in het boeddhisme binnenstromen. In feite ligt hierin de énige vernieuwing en alle verschillen tussen beide stromingen in het boeddhisme, die ik aan het begin heb opgesomd, blijken hieruit te verklaren. Zó ver raken in het heelal ook raketten uit elkaar die met maar één graad verschil in hellingshoek van de aarde zijn afgeschoten! Het verschil aan de basis der beide yâna's is nauwelijks essentieel.

De sûtra's

De eigen gerichtheden van het hîna- en mahâyâna vonden

ook neerslag in de literatuur die beide hebben voortgebracht. Zoals bekend is deze zeer uitgebreid; het zij toegegeven dat men ook verre van uitmuntte in bondigheid. Dateert de Pâlicanon, althans in mondelinge overlevering, van kort na Boeddha's heengaan, de mahâyâna-sûtra's zijn pas in de eerste eeuwen van onze jaartelling ontstaan, meteen als geschriften van geleerden. Ze weerspiegelen voor een deel zeker ook opvattingen van oudere scholen, waarvan de canon verloren is gegaan.
Alle zijn het werkstukken waarin een idealistische filosofie wordt uitgesponnen tot aan de grens van haar mogelijkheden. Parallel lopende redeneringen komen er wel tot in den treure terug, niettemin is het verrassend hoe de juiste vragen op de juiste wijze gesteld worden, waarbij niet één vage plek in de redenering onopgehelderd wordt gelaten. Zelfs getuigen de sûtra's van een bezinning op de grenzen van ons kenvermogen en op de beperkingen van het taalmedium, welke in beginsel niet onderdoet voor de (taal) filosofie uit de 20e eeuw.
In de vormgeving behoren deze sûtra's tot de top van de metafysische wereldliteratuur. Bij de eerste kennismaking doen ze ons wel overdadig aan; de grenzenloze overdrijving van duizenden Boeddha's, Boeddhalanden, Bodhisattva's, die allen tegelijk aanwezig zijn, stoot ons af. Maar bij het verder lezen, zal gaandeweg deze kritiek wijken voor een grote verbazing en we zullen bemerken dat juist dank zij de hyperbolen het irreële en het tijd- en ruimteloze van het gebeuren relief krijgen. Dan kan het dooreenschuiven der fantastische decors, die voor ons worden opengeslagen dwars door het reële ruimtelijke gegeven van een open kloosterzaal met een aangrenzende tuin heen, van een vervoerend karakter worden, dat ons aan de daagse werkelijkheid ontrukt. Zinsbouw, ritme en beelden sluiten daar geheel bij aan.
Het is, evenals de Pâlicanon, een zg. ideale literatuur. Mensen van vlees en bloed, met zwakheden waarin wij onszelf zouden herkennen, zullen wij er niet ontmoeten. Maar daarom ontbreekt nog niet het menselijk detail. Als bv. de Boeddha zich over een dwalende discipel ontfermt, legt hij in een gebaar van uiterste tederheid "zijn lichtende hand" aan diens voorhoofd. Zo'n gebaar van streling zal men vergeefs zoeken in de strengere Pâlicanon, waar de Boeddha zijn genegenheid alleen in woorden laat blijken. Reizend naar het Verre Oosten, is het boeddhisme verrijkt met vrouwelijketrekken, culminerend in de Chinese Kuanyin.

SADDHARMA

is een uitgave van de Stichting Nederlands Buddhistisch Centrum

de Stichting werd opgericht op 8 november 1967

haar doelstelling is:
de studie van de beginselen van het buddhisme te bevorderen en de praktische toepassing van deze beginselen aan te moedigen

de Stichting is geen religieus genootschap maar wil helpen diegenen te verenigen – welke levensovertuiging of geloof zij ook aanhangen – die op enigerlei wijze in het buddhisme belang stellen of zich daarbij betrokken voelen

iedereen, ook organisaties of instellingen, kunnen als begunstiger aan de Stichting steun verlenen

het contact-adres van de Stichting is dat van de redactie van Saddharma; dit adres is op de eerste bladzijde van dit tijdschrift vermeld

begunstigers ontvangen regelmatig, tenminste vijf maal per jaar, de afleveringen van Saddharma
zij hebben tevens het recht deel te nemen aan de landelijke bijeenkomsten, die een- of tweemaal per jaar gehouden worden

